

Summary

The article deals with the German language picture of the world, which is the reflection of the German people culture, their mentality and history of development. All these factors influence all language layers: semantics, syntax, morphology, lexicology. The German language with its variability and grammar closedness reflects the cultural tradition of Germany.

Н. Ю. Дмитракова

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ З ІНФОРМАТИКИ ТА ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ (на французько-англійсько-російсько-українському матеріалі)

Становлення інформаційної епохи на межі XX–XXI ст., стрімкий розвиток новітніх технологій, необхідність у найкоротший термін знайомитись з останніми надбаннями науки привертають особливу увагу до науково-технічного перекладу. Одночасно підвищуються вимоги до результатів перекладацької діяльності, оскільки тут навіть мала неточність може призвести до серйозних наслідків. У такій ситуації однією зі складових якісної роботи перекладача стає добре володіння термінологічною системою. А як бути у випадку, коли немає сталої терміносистеми у мові перекладу?

У зв'язку з цим нашу увагу привернула сфера інформаційних технологій, де дуже швидко відбуваються зміни, формуються нові поняття, а оскільки новому поняттю – нове найменування, то виникають нові терміни. Характерною рисою цих лексичних одиниць є те, що, по-перше, значення терміна встановлюється в процесі свідомо передбачуваної домовленості, яка є результатом співпраці лінгвістів та фахівців з відповідної галузі і закріплюється держстандартами, по-друге, термін набуває певного лексичного значення в терміносистемі, існування якої залежить від розвитку науки, яку ця термінологія обслуговує [1, с.25]. Саме тому стрімкий розвиток комп'ютерної сфери не може не привернути до себе увагу лінгвістів і дає змогу детально дослідити процес формування нової терміносистеми.

У цій статті ми робимо акцент саме на двосторонньому французько-українському перекладі термінів комп'ютерної галузі та пов'язаних з ним проблемах, що виникають на шляху у сучасних перекладачів. Цілком природно постає питання: до чого ж тут англо- та російськомовний матеріал? Відповідь криється у корені цієї проблеми, але про все по порядку.

Відомо, що визначальними ознаками науково-технічного тексту є його інформативність, логічність (чіткі послідовність та зв'язок між основною ідеєю та деталями), точність і об'єктивність та, як наслідок, ясність і зрозумілість [2, с.110]. При перекладі подібних текстів основним є передача денотативної інформації, а змістовне навантаження лягає на термін – «слово чи словосполучення, мовний знак якого співвідноситься з одним поняттям чи денотатом (або декількома однаковими об'єктами) у межах однієї галузі чи техніки» [3, с.154]. Термін має одне значення, не є емоційно забарвленим і не залежить від контексту, що забезпечує належну передачу когнітивної інформації [4, с.167] спеціалісту. Але поряд з цією характеристикою термінів не менш важливою є їх систематизація та упорядкованість у межах окремої галузі науки і техніки.

Сьогодні з метою гідної презентації нашої країни у науковому світі велика увага приділяється нормуванню української науково-технічної термінології. Галина Наконечна у своєму огляді історії та сучасного стану цього питання виділяє 5 основних підходів:

«1-й підхід – формальний. Головним для нього є кількісний показник – якнайскоріше видання словника. Поквапливість у термінологічній справі не приносить користі – це в кращому випадку. У гіршому – розхитує терміносистему, подає неправильні орієнтири для користувачів. “Термінологія – це не поле для добування слави, для козакування. Це... натомість муравлина, забарна праця, найчастіше зовсім недооцінювана” (А.Вовк).

2-й підхід – етнографічний. Він ґрунтується на ідеї відродження національної термінології НТШ та Інституту Української Наукової Мови. Творці словників прагнуть повернути до сучасної української термінології майже всі терміни початку століття.

3-й підхід – консервативний. Його прихильники виступають за збереження української науково-технічної термінології у такому вигляді, якого вона набула за радянського часу. Це так званий принцип “реальної мови”.

4-й підхід – інтернаціональний. Для нього характерне введення до української науково-технічної термінології великої кількості запозичень із західноєвропейських мов, особливо з англійської.

5-й підхід – поміркований. Він передбачає упорядкування української науково-технічної термінології з урахуванням історичних, національних, політичних чинників і вироблення її оптимального варіанту [5].

Як засвідчує практика, найбільш плідною та активною є робота термінологічного центру, що функціонує при національному університеті “Львівська політехніка”. Це Комітет науково-технічної термінології, який веде просвітницьку роботу, виконує державне замовлення на створення

держстандартів, а також плідно працює в лексикографічному напрямі. Так, під егідою центру за останні десять років з'явилися такі словники: "Російсько-український електрорадіотехнічний словник" (за ред. В.С. Перхача), "Російсько-український та українсько-російський словник з радіоелектроніки" (Б. Ричар, К. Семенистий, І. Кочан); "Англійсько-український словник-довідник інженерії доквілля" (Т. Балабан) тощо. Крім того, Комітет організовує міжнародні наукові конференції "Проблеми української термінології СловоСвіт" і випускає вісник «Проблеми української термінології».

З огляду цих матеріалів випливає, що основними проблемами української термінографії є наша звичка калькувати нові одиниці з іноземних мов (переважно російської та англійської) і відсутність єдиного корегувального центру, що поклав би край стихійному розвитку терміносистем та дозволив органічне входження терміна в лексичну підсистему національної мови [1; 6; 7; 8; 9].

Сьогодні нам про це сигналізує в першу чергу сфера комп'ютерних технологій, де потік проникнення англіцизмів є надзвичайно широким, де чи не кожен день «підкидає» нові поняття, для найменування яких нерідко використовуються жаргонізми саме англословного походження, що пов'язане з домінуючою роллю американської компанії Microsoft у розробці операційних систем.

Відомо, що більшу частину запозичень у мові становлять терміни [5]. Однак, для формування цих лексичних одиниць існують й інші шляхи: створення неологізму шляхом калькування структури, пошук еквіваленту у власній мові шляхом розширення значення слова загального вжитку чи терміну іншої підсистеми тощо.

Останньому надали перевагу, наприклад, Литва і Франція. Лінгвісти цих країн роблять особливий наголос на поділі комп'ютерної термінологічної лексики на два основні шари – відому вузькому колу фахівців та широкому загалу. І саме в останній групі відсоток запозичень, адаптацій іношомовних слів повинен бути найнижчим [10, с.11–14].

У нашій країні в умовах відсутності єдиного корегувального центру комп'ютерна лексика надходить до вжитку переважно шляхом прямого переносу термінів безпосередньо з англійської (так звані англіцизми), або через російську. Наприклад,

Français	English	Русский	Українська
<i>ordinateur, m</i>	<i>computer</i>	<i>компьютер</i>	<i>комп'ютер</i>
<i>imprimante, f</i>	<i>printer</i>	<i>принтер</i>	<i>принтер</i>
<i>écran, m</i>	<i>monitor</i>	<i>монитор</i>	<i>монітор; дисплей</i>
<i>unité centrale, f</i> <i>microprocesseur, m</i>	<i>microprocessor</i>	<i>микропроцессор</i>	<i>мікропроцесор</i>
<i>fichier, m</i>	<i>file</i>	<i>файл</i>	<i>файл</i>
<i>octet, m</i>	<i>byte</i>	<i>байт</i>	<i>байт</i>
<i>navigateur, m</i>	<i>browser</i>	<i>браузер</i>	<i>браузер</i>

Усі вищезазначені французькі терміни створені на національній основі, тоді як їх відповідники в російській та українській мовах є запозиченнями з англійської (однак, для поняття «процесор» у французів існує також менш уживаний запозичений варіант *microprocesseur*).

Свій вибір саме на цих чотирьох мовах для порівняння ми зупинили не дарма. Франція є важливим гравцем на ринку інформаційних послуг, до того ж ретельно ставиться до власної культури, чистоти національної мови (про що свідчить активна діяльність Французької Академії). А час від часу фахівцям доводиться мати справу (а за потреби й перекладати) з технічною документацією саме французькою мовою. Однак українські перекладачі, а також спеціалісти, що мають за потребу ознайомитися з цими текстами, зустрічають ряд перепон на своєму шляху. По-перше, відсутня єдина українська узвичаєна комп'ютерна термінологічна система, по-друге, переважна кількість досліджень у цій сфері розглядає лише англо-український контакт мовних систем, по-третє, поповнення української термінологічної системи йде переважно через російську мову, яка у свою чергу прийняла велику кількість запозичень. Наведемо лише декілька прикладів:

англ. user – рос. юзер/пользователь – укр. юзер/користувач; юзати

англ. Desktop – рос. рабочий стол – укр. робочий стіл/стілниця

англ. smiles – рос. смайлик – укр. смайлик

англ. search engine – рос. поисковик – укр. пошуковик/шукач/пошуковець/пошукова система

@ англ. at – рос. собачка – укр. собачка/песик/завиванець/равлик

англ. on-line – рос. онлайн/онлайн/ в режиме реального времени/ интерактивный – укр. онлайн/інтерактивний [11; 12; 13; 14; 15; 16; 17].

Для виправлення ситуації, що склалася у терміносфері, і найшвидшої стандартизації останньої було залучено широкий загал: кожен відвідувач спеціалізованих форумів може не тільки обговорити особливості комп'ютерних найменувань, запропонувати/вибрати найкращий, але й узяти участь у створенні словника новітніх термінів [15; 16; 17; 18].

А що ж робити у цій ситуації перекладачеві? подвійний переклад через англійську (чи може російську), використовуючи відповідні словники? Так, поки іншого вибору немає: на наш запит у Мережі не було надано жодного французько-українського глосарію чи електронного словника з інформатики, а про паперову версію мова навіть вже не йдеться.

Все це означає, що відповідним спеціалістам необхідно якнайшвидше мобілізувати зусилля для створення надійних лексикографічних джерел. Але, незважаючи на той факт, що сьогодні стан української комп'ютерної терміносистеми далекий від бажаного, активна діяльність відповідних

компетентних органів у цій сфері дає надію на те, що у найближчому майбутньому ми отримаємо низку якісних словників та україномовних наукових текстів з комп'ютерної проблематики, що полегшить роботу не тільки перекладачів, але й інших спеціалістів у цій галузі.

Джерела та література

1. Микитюк О. До проблеми розвитку української термолексики // Вісник Нац. ун-ту "Львів.політ." – 2002. – № 453.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). – М., 1990.
3. Стрелковский Г.М. Теория и практика военного перевода: Немецкий язык. – М., 1979.
4. Алексеева И.С. Профессиональный тренинг переводчика. – СПб., 2003.
5. Галина Наконечна Українська науково-технічна термінологія. Історія і сьогодення. Теперішній етап розвитку української науково-технічної термінології. – Львів, 1999 [WWW document]. URL <http://dict.linux.org.ua/text/terminologija.html>
6. Кратко М. Проблеми української наукової мови // Вісник Нац. ун-ту "Львів.політ." – 2002. – № 453.
7. Полюга Л. Здобутки і втрати української термінології та термінографії за десять років Незалежності // Вісник Нац. ун-ту "Львів.політ." – 2002. – № 453.
8. Пілецький В. Мовна специфіка українського терміна // Вісн. Нац. ун-ту "Львівська політехніка". – 2005. – № 538: Проблеми української термінології.
9. Друзюк В., Ярмошук Т. Деякі аспекти становлення української стандартизованої науково-технічної термінології // Вісн. Нац. ун-ту "Львівська політехніка". – 2005. – № 538: Проблеми української термінології.
10. Сметона А., Кулинич В. Литовська термінологія у злакцізованих компюторних програмах // Вісник Нац. ун-ту "Львів. політ." – 2004. – № 503.
11. Glossaire informatique [WWW document]. URL http://www.alphaquark.com/Informatique/Glossaire_info.htm
12. Glossaire des termes informatiques [WWW document]. URL <http://docsinfoprat.free.fr/download/docs/glosstermes.zip>
13. Computer Science Glossary [WWW document]. URL <http://ashda.ugr.es/laboratorio/tlt/tlt2/libros/fraseologia/verba.pdf> <http://ashda.ugr.es/laboratorio/tlt/tlt2/komput/komput.exe>
14. Словник новітніх термінів [WWW document]. URL <http://mova.info/wordlist.aspx?curpage=2&recscount=208 -->>
15. Обговорення комп. термінів: Форуми [WWW document]. URL <http://www.domivka.net/ftema13134.html>
16. Складнощі перекладу: Трудности перевода (для тех, кто знает украинский) [WWW document]. URL <http://forum.searchengines.ru/showthread.php?t=49330&page=>
17. Linux.org.ua > Мовні питання > Переклади [WWW document]. URL <http://linux.org.ua/cgi-bin/yabb/YaBB.pl?num=1146937040/30>
18. Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології [WWW document]. URL http://www.lp.edu.ua/tc.terminology/TK_main.htm

Summary

The article touches upon the problems of the French-Ukrainian bilateral computer terms translation. Nowadays many computer terms are adopted from English directly or via Russian. Besides, there is no Ukrainian standard term system and, as a result, French-Ukrainian dictionaries of computer science. This all is crucial problem for our French-Ukrainian translators who have to do a double translation via English or Russian.

Є. О. Дуйко

ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Переклад як вид духовної діяльності людини існував ще у глибокій старині. Він завжди відігравав істотну роль в історії культури окремих народів та світової культури в цілому. У наш час – з середини ХХ століття (після II Світової війни) – перекладацька практика у всіх своїх різновидах здобула великих масштабів завдяки все зростаючій інтенсивності міжнародних контактів. Науково-технічна революція, яка охоплює все нові сфери життя та міжнародне наукове співробітництво, очікуваний демографічний вибух та інші можливі явища людської цивілізації призводять до розвитку усіляких контактів між державами і іншими різномовними суспільствами. За цих умов, істотно зростає роль перекладу, який впливає на економічні, суспільно-політичні, наукові, культурно-естетичні та інші відносини народів.

Мета статті – ідентифікувати особливості економічної літератури та основні проблеми, які виникають при її перекладі. На жаль, на сьогоднішній день питання перекладу економічних текстів не вивчалось досконально. Цей тип перекладу завжди розглядався в рамках науково-технічного перекладу.